

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อนวนิยาย
และสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง "สี่แผ่นดิน"

นางศศิวิมล ตันติราษฎร์ภักดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-636-386-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 174330๑๑

**A COMPARATIVE STUDY OF CULTURAL TRANSMISSION THROUGH THE
NOVEL AND TELEVISION DRAMA "SI-PANDIN"**

Mrs. Sasivimol Santiratpakdee

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Communication Arts**

Department of Mass Communication

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1996

ISBN 974-636-386-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ
นวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์ เรื่อง "สี่แผ่นดิน"
โดย นางศศิวิมล ตันติราษฎร์ภักดิ์
ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช

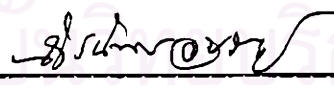
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาโทมหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ)

อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช)

กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทความวิจัยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ศศิวิมล สันติราษฎร์ภักดิ์ การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ
นวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์ เรื่อง สี่แผ่นดิน (A Comparative Study of Cultural
Transmission through the Novel and Television Drama "SI-PANDIN")
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช 239 หน้า. ISBN:974-636-386-7

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสำรวจรูปแบบ และเนื้อหาของวัฒนธรรมไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่าน
สื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง สี่แผ่นดิน และ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการเชื่อมโยงรูปแบบ
และเนื้อหาของวัฒนธรรมไทยในสื่อละครโทรทัศน์ด้วยการเปรียบเทียบกับสื่อนวนิยาย โดยอาศัยแนวคิดเรื่อง
การผลิตซ้ำเพื่อสืบต่อวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องสื่อสองทางให้แกกัน แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหาและ
แนวคิดเรื่องการดัดแปลงสื่อนวนิยายมาเป็นสื่อละครโทรทัศน์เพื่อการแสดงมาช่วยในการวิเคราะห์ต่างๆ
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาทั้งจากแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลโดยการสัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆ แหล่ง
ข้อมูลที่เป็นเอกสารที่ใช้ในการค้นคว้าหาข้อมูล อ้างอิงหลักฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างๆ และเป็นแหล่งข้อ
มูลที่เป็นเทปบันทึกภาพละคร สี่แผ่นดิน จำนวน 85 ตอน ใช้ในการเปรียบเทียบเนื้อหา และรูปแบบวัฒนธรรม
ระหว่างสื่อนวนิยาย และละครโทรทัศน์ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ต่างๆที่กำหนดไว้เป็นกรอบในการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าในสื่อนวนิยายที่นำมาผลิตเป็นสื่อละครโทรทัศน์สามารถคงรูปแบบ และเนื้อหา
วัฒนธรรมทั้ง แปรทหมวดหลักตามที่กำหนดไว้ แต่วัฒนธรรมย่อยที่ปรากฏในแต่ละหมวดหลักมีความแตกต่าง
กันในบางวัฒนธรรมย่อยในลักษณะการคงเดิม การเพิ่มขึ้น การลดลง อันเกิดจากปัจจัยต่างๆทางด้านการ
ผลิต เช่น งบประมาณในการผลิตสูง สถานที่ที่จะใช้ถ่ายทำเป็นเขตหวงห้ามทางราชการ การขาดแคลน
วัตถุดิบส่วนต่างๆในการผลิต เช่น อุปกรณ์ประกอบฉาก เครื่องแต่งกาย ฯลฯ รวมถึงธรรมชาติของสื่อ
ที่เป็นตัวกำหนดสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสื่อนวนิยาย และสื่อละคร
โทรทัศน์

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

c851189 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD:

Sasivimol Santiratpakdee : A Comparative Study of Cultural Transmission through the Novel and Television Drama "SI-PANDIN". Thesis Advisor : Uayporn Panich. Associate Professor, 239 pages, ISBN: 974-636-386-7

The objectives of this research were to study what form and content of Thai Culture which was transmitted and how differences of culture transmission through the Novel and Television Drama "SI-PANDIN" with an analyzed and comparative study. The Concept and Theoretical Framework of the Reproduction for Culture Transmission, The Mutual Illumination of the Media, Intertextuality and the Adaption Methodology from the Novel to be the Television Drama were used for analyzing text and forms of Thai Culture. In addition, this research also included the study of an interviewing of Personnel Source and search from Documentary Source and seeing video tape "SI-PANDIN" which was broadcasted on television for 85 chapters.

The reserach found that the Novel and Television Drama was able to maintain all 8 main cultures, however, some sub-cultures in each main culture have been adapted in both of an increased and decreased content because of Production Factors (Props/Costumes) including the Nature of Media. All production factors have an influence to the difference of culture transmission in the Novel and Television Drama "SI-PANDIN".

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม -

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือเอาใจใส่อย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นต่างๆที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยมาโดยตลอด รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ธีรพันธ์ อนวัชศิริวงศ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านทั้งสองได้กรุณาให้คำแนะนำต่างๆอันมีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ที่จะลืมเสียมิได้ก็คือ อาจารย์ทุกท่านที่ถ่ายทอดความรู้ต่างๆแก่ผู้วิจัยในระหว่างศึกษาในสถาบันแห่งนี้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยความเคารพอย่างสูง

ผู้วิจัยไม่สามารถละเลยการอ้างถึงความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากบุคคลอีกหลายท่านที่กรุณาให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือต่างๆที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คุณวราวุธ มลิทธจินดา อาจารย์ธนลินี สีตสุวรรณ คุณสุประวัติ ปัทมสูตร คุณสมรภัฏ ฌรงควิชัย และ คุณคาม ภูมิจิตร ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างมากที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยจนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ด้วยดี

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา สามีน้องชาย และเพื่อนๆทุกคนที่ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดการศึกษาที่ผ่านมา

ศศิวิมล สันติราษฎร์ภักดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ณ

บทที่

1. บทนำ	1
ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหานำวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมไทย	10
แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหา	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
3. ระเบียบวิธีวิจัย	27
แหล่งข้อมูล	27
การเก็บรวบรวมข้อมูล	30
การวิเคราะห์ข้อมูล	33
การนำเสนอข้อมูล	34
4. การถ่ายทอดรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมในสื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์	35
4.1 วัฒนธรรมเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	35
4.2 วัฒนธรรมเกี่ยวกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี	42
4.3 วัฒนธรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทย	66
4.4 วัฒนธรรมเกี่ยวกับค่านิยมธรรมเนียมปฏิบัติ	96

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.5 วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทย.....	120
4.6 วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งกายของไทย.....	132
4.7 วัฒนธรรมเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย	151
4.8 วัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย	167
5. การวิเคราะห์การเชื่อมโยงรูปแบบและเนื้อหาวัฒนธรรมไทยในสื่อละครโทรทัศน์....	173
5.1 กลยุทธ์การเชื่อมโยงรูปแบบวัฒนธรรมไทยในกระบวนการผลิตซ้ำของสื่อละครโทรทัศน์	173
5.2 กลยุทธ์การเชื่อมโยงเนื้อหาวัฒนธรรมไทยในกระบวนการผลิตซ้ำของสื่อละครโทรทัศน์.....	179
5.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงเนื้อหา.....	202
6. การวิเคราะห์องค์ประกอบในการแปลงสื่อนวนิยายมาเป็นสื่อละครโทรทัศน์	205
ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดเนื้อหาวัฒนธรรมในสื่อแผ่นดิน.....	211
7. การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	220
รายการอ้างอิง.....	232
ภาคผนวก.....	237
ประวัติผู้เขียน.....	239

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กลยุทธ์การเชื่อมโยงรูปแบบวัฒนธรรมผ่านสื่อละครโทรทัศน์.....	173
2	เนื้อหาวัฒนธรรมที่ปรากฏในสื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์.....	179
3-7	การวิเคราะห์องค์ประกอบในการดัดแปลงสื่อนวนิยายมาผลิต ซ้ำเป็นสื่อละครโทรทัศน์.....	206-210
8	แบบฟอร์มการสำรวจรูปแบบ และเนื้อหาวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏใน เรื่อง สี่แผ่นดิน.....	238

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	วัฒนธรรมเป็นตัวสื่อกลาง	10
2	กระบวนการผลิตซ้ำวัฒนธรรม	12
3	เขาไกรลาสในพระราชพิธีโสกันต์	46
4	ประเพณีโกนจุก	59
5	โครงสร้างระบบครอบครัวผสม	82
6	การเล่นละครพูดเรื่องโพงพางในสมัย ร.6	116
7	ทรงผมหญิงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น	136
8	การแต่งกายหญิงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น	136
9	การแต่งกายหญิงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนกลาง	137
10	การแต่งกายชายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนกลาง	138
11	การแต่งกายชายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย	140
10	การแต่งกายหญิงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย	140
11	การแต่งกายหญิงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย	140
12	การแต่งกายชายสมัยรัชกาลที่ 6	144
13	ทรงผมหญิงสมัยรัชกาลที่ 6	144
14	การแต่งกายของหญิงและชายสมัยรัชกาลที่ 7	146
15	การแต่งกายของหญิงและชายสมัยรัชกาลที่ 7	147
16	การแต่งกายของหญิงและชายสมัยรัชกาลที่ 8	150
17	เรือนไทยโบราณ	154